

A.Ü. T.F. PSİKIYATRİ ANABİLİM DALINDA ADLİ PSİKIYATRİ UYGULAMALARI

Engin Turan TUNCER* Timur OĞUZ**

Adaletin gerçekleşmesi doğru bilgi edinilmesiyle mümkündür. Doğaldır ki bu konuda hukukçular her zaman yeterli olamaz ve bilirkişiden yardım isteme gereği duyabilirler

Bilirkişinin yargıya destek olabilmesi için, kendisinden ne beklendiğini ve neyi, nasıl vereceğini bilmesi gerekirken, hukukçunun da bilirkişiden neyi, nasıl isteyebileceğini bilmesi zorunludur

Ancak hukukçular ile hekimler (psikiyatristler) arasındaki iletişim kopukluğu başta olmak üzere çeşitli nedenler dolayısı ile hukukçunun bilirkişiden istediği bilgi çoğu zaman bilirkişinin sınırlarını aşabildiği gibi, bilirkişinin verdiği raporda her zaman hukukçu tarafından yeterli bulunmayabilmektedir

Bu durum genellikle yargıcın bilirkişiden *hukuksal kararı* vermesini beklemesi, yargıç veya savcının her istediğini yapabileceği, yaptırabileceği yanlış kanısı ile yanlış tutum takınmasından kaynaklanmaktadır. Burada formel bilgi eksikliği büyük rol oynamaktadır

Bilindiği gibi psikiyatristler ceza ve hukuk mahkemelerinde bilirkişi olarak görev yapabilirler

Ceza hukuku alanında başta çocuk ve ergenler, akıl hastaları ve sağır-dilsizler tarafından işlenen suçlarda ceza ehliyeti muayenesi istenmesinin yanında Ceza Kanununu ilgilendiren pek çok madde nedeniyle psikiyatristten bilirkişi olması istenebilir. Ek olarak hastanın psikiyatri servislerinde muafaza ve tedavisinin istenmesi de söz konusu olabilir

Medeni hukuk alanında ise ehliyet muayenesi istenilerek kişinin ehliyetinin kısmen ya da tamamen kaldırılması konusunda bilirkişilik talep edilebileceği gibi, vasiyet düzenleme veya mal bağışlama istemi olan kişilerin medeni ehliyetleri konusunda da görüş istenebilir. Boşanma davalarında bilirkişinin görüşüne akıl hastalığı ya da cinsel uyumsuzluk kuşkusunun olduğu durumlarda başvurulabilir (erkeklerde empotans, kadınlarda frijidite gibi)

Kişinin alkol ya da uyuşturucu kullanıp kullanmadığı, alışkanlık veya bağımlılık durumunun olup olmadığının tesbiti amacıyla psikiyatristin görüşüne gereksinim duyulabilir

Bilirkişi görevlendirme yetkisi yalnızca mahkemelere verilmiştir. Ancak hazırlık soruşturması sırasında gecikme olmasının sakıncalı olduğu durumlarda savcının bilirkişiye başvurma yetkisi vardır

Hukuk ya da Ceza Mahkemeleri ile Cumhuriyet Savcılıkları psikiyatristten görüş isteyebilir, onları bilirkişi olarak görevlendirebilir

Kliniğimize de mahkeme ve savcılık kanalı ile başvurular olmaktadır. Ancak zaman zaman polis

* Doç. Dr. A.Ü.T.F. Psikiyatri ABD

** Dr. A.Ü.T.F. Psikiyatri ABD

karakolları tarafından da görüş istendiğine tanık oluyoruz.

1994 yılı içerisinde adli vak'a olarak (kişinin kendisinin yaptığı ya da noter aracılığı ile yapılan başvurular dışında) toplam 45 başvuru olmuştur.

Bu başvuruların çeşitli açılardan dökümü şöyledir:

Gelinen bölgeye göre:

İç Anadolu Bölgesi.....	41
Ankara	32
Akdeniz Bölgesi	2
Ege Bölgesi	1
Karadeniz Bölgesi	1

Gönderen mahkemeye göre:

Hukuk Mahkemelerinden.....	21
Sulh Hukuk	10
Asliye Hukuk	11
Ceza Mahkemelerinden	23
Sulh Ceza	3
Asliye Ceza.....	11
Ağır Ceza.....	9
Ticaret Mahkemelerinden	1

Geliş şekline göre:

Kendisinin muayenesi isteği ile	36
Dosya sureti isteği ile	9

Suret (fotokopi) istenen dosya davaları:

Boşanma	5
Vesayet	1
Sahtekarlık suçu.....	1
Ne olduğu belirtilmeyen suç	1
Nedeni belirtilmeyen.....	1

İstem nedenlerine göre:

Hukuk Mahkemelerinden

Vesayet.....	11
Boşanma.....	9
Akil hastalığı	7
Ginsel uyumsuzluk.....	2
Ceza Mahkemelerinden	
Fark-temyiz	7
TCY 46-47. mad.	3
Tıbbi kontrol	7
Alkol-uyuşturucu şüphesi	3

Yukarıda dökümü yapılan başvurularla ilgili bazı noktalara değinmek istiyoruz:

Başvuruların bazılarında söz konusu olan kişi hakkında yalnızca "sanık" veya "boşanma davası tarafı" şeklinde yetersiz bilgi verilmiş ve kişi ile ilgili evrak ya da sureti istenmiştir.

Bir hastamız için "klinikinizde hakkında ne kadar evrak ve rapor varsa hepsinin fotokopisinin çektiler mahkememize gönderilmesi" biçiminde bir ifade taşıyan bir mahkeme yazısıyla istemde bulunulabildiği (!) ve bu yazıya "klinikimizde fotokopi cihazı olmadığından çektilerememiştir" (!) cevabı verildiğini üzülerek gördük.

Gerek boşanma davası, gerek nafaka arttırılması davalarında "vesayet altına alınıp alınmayacağı" sorusu da ekleniverilebilmektedir.

Bir başvuruda bir başka hastaneden daha önce aldığı "embesilite" raporu gönderilip hastanın görülmeden ve suçun ne olduğu da belirtilmeden TCY 46, 47'ye girip girmeyeceği sorulmakta iken bir başka vakada ise yine bir başka hastanenin 46. madde kapsamına aldığı kişi gerekçesi de belirtilmeden bir de bize gönderilmişti.

Klinikimizden dosya ve kart suretinin istendiği başvurularda konu hekime götürülemeden büro memurları suret ve fotokopileri çıkarıp başvuruyu yanıtlamaktadırlar. Diğer başvurularda ise hastayı bizzat muayene edip değerlendirmekteyiz. Yalnızca evrak üzerinden karar vermenin yanlış olabileceğini düşünüyoruz. Gelen vakalarla konuya yönelik psikiyatrik görüşme yapıyor, varsa elimizdeki eski kayıtlarını inceliyor, gerektiğinde psikometrik değerlendirme yapıyor ve yararı olacağı düşünüldür-

se dava dosyasını isteyerek incelemede bulunuyoruz.

Sonuç olarak; tüm uygulamalarla ilgili not edilmesi gereken bir kaç önemli hususun belirtilmesinde yarar vardır:

Ne istendiği, ne için istendiği, nasıl yanıt verilmesinin beklendiğinin çok açık olmadığı istemler uygulamadaki yanlışlardan biri olarak görülebilir. Vesayet davalarında konuyla hiç ilgisi olmayan, nasıl yanıt verileceği de belli olmayan sorular sorulmaktadır. Örnek; "akli yeteneğinin akıllıca yaşam sürmek için yeterli olup olmadığı, yeterli ise ne ölçüde normal bir yaşama izin verdiği...". Üstelik buna benzer birçok sorunun yer aldığı bir metin bazı mahkemeler tarafından standart form haline getirilmiştir. Hatta bazı başvurularda "Pandi-Noune, Wasserman testlerinin yapılması..." gibi ifadeler bile yer alabilmektedir. Burada istenen şey bu testlerin yapılarak yorumlanması değil sadece "yapılması"dır. Oysa testlerin sonuçları ancak bir profesyonelin yapacağı yorumla gerçek bir anlam kazanabilir.

Bir başka sorun da hasta dosyası (veya fotokopisi) istenmesidir. Bu uygulama; özneliği, hukuğun dar kalıplar içinde karine ile yorumlanması riskini ve medikolegal işlevi olan bizler için de etik bir sorunu beraberinde getirmektedir. Dosyaların içeriği

hekim olmayan bir kişi tarafından yanlış veya eksik değerlendirilebilir; olmadık sonuçlar çıkarılabilir.

Nasıl yargıç suret isteyerek karineye hizmet verici biçimde davranıyorsa bir başka karine uygulaması da hekimler tarafından dikkat çekici sıklıkta yapılagelmektedir: 1994 yılında verilen Fark-temyiz raporlarından hiçbirinde "Farik ve mümeyyiz" olduğuna dair karar vermemesi ilginçtir. Yalnızca 1994 yılı içinde değil şimdiye kadar aksi bir rapor hiç verilmemiştir. Daha yakından bakıldığında; rapor işlemi için sevk edilen kişilerin 11-15 yaş grubunda yer aldığı, bu nedenle psikiyatristleri tarafından değerlendirildiği ve değerlendirmelerde "koruyucu-kollayıcı ve önleyici psikiyatri" rasyonelinden hareketle nesneliği zorlayan kararlar verildiği yorumu getirilebilir.

Özellikle bu örnek adli psikiyatrik alanındaki sorunsalın ne tek başına hukuk ne de tek başına psikiyatri alanları içinde kalınarak çözülemeyeceğini göstermektedir. Birilerinin bize hukuğu anlatması ne kadar yaşamsalsa bizim de hukuk alanındaki profesyonellere ampirik uygulamaların olduğu psikiyatryi anlatması o denli gereklidir. Farklı disiplinler arasındaki bilgi alışverişinin uygulamalardaki önemi bu retrospektif çalışma ile bir kez daha ortaya çıkmaktadır.